

مراعات ایران

دفتر روابط عمومی و امور بین‌الملل

- افزایش قیمت علوفه و افزایش انگیزه دامداران به بهره‌برداری بیش از حد
- دانش و آگاهی کم بهره‌برداران
- بروز مشکلات متعدد اجتماعی و اقتصادی جهت اعمال قانون و مقررات برای حذف دام‌های غیر مجاز
- ناهماهنگی اهداف و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی دخیل در جوامع روستایی و عشایری
- ناهماهنگی برای تأمین سوخت فسیلی مورد نیاز جوامع محلی
- واگذاری و تغییر کاربری اراضی مرتعی خارج از اصول آمایش سرزمین

اقداماتی برای مدیریت مناسب عرصه‌های مرتعی

طرح ملی مدیریت پایدار مراتع کشور: در این طرح که ارتقاء کمی و کیفی مراتع کشور و زمینه‌سازی برای نظام بهره‌برداری پایدار از اهداف عمده آن است، پروژه و فعالیت‌هایی نظیر تهیه و اجرای طرح‌های مرتعداری و نظارت بر آن، تهیه نقشه و ایجاد پایگاه اطلاعات مراتع کشور، طبقه‌بندی و تعیین ظرفیت مراتع، ایجاد شبکه مدیریت مرتع، کنترل پروانه چرای دام، ممیزی و تنسيق مراتع اجرا می‌شود.

طرح استانی بهبود و اصلاح مراتع: در این طرح نیز فعالیت‌ها و پروژه‌هایی نظیر بذرکاری و کپه‌کاری، کودپاشی، تولید نهال و بذور مرتعی، نظارت بر برداشت محصولات فرعی، قرق مراتع، تأمین آب در مراتع (از طریق احداث آبشخور، تلمبه بادی، حفر چاه مالداري، مرمت چشمه و احداث آب‌انبار) ذخیره نزولات آسمانی و تبدیل دیمزارهای کم بازده اجرا می‌شود.

چالش‌های مدیریتی مراتع کشور

- نظام بهره‌برداری مشاع و عدم انگیزه اقتصادی و روانی دامداران برای احیاء مراتع
- ضعف معیشت و فقر ساکنان عرصه‌های مرتعی و اصرار به بهره‌برداری بیش از حد برای تأمین علوفه دام و گیاهان دارویی
- تعداد زیاد دامداران و وابستگی شدید معیشت آنها به دامداری و بهره‌برداری از محصولات مرتعی

شماره امداد جنگل و مرتع

۱۵۰۴

تلفن سازمان: ۲۲۴۴۶۵۳۹-۴۵
تلفن دفتر روابط عمومی و امور بین‌الملل: ۲۲۴۴۶۵۰۸
وب سایت: www.frw.org.ir
پیامک: ۲۰۰۰۰۹۶۹۶

پونه ۷۷۱۰۰۵۲

بهره‌برداری متعادل و اصولی از مراتع کشور، پایداری تولید و بهبود معیشت جوامع محلی را به همراه دارد.

مرتج

مرتج زمینی با پوشش گیاهی طبیعی و خودرو است که معمولاً علفی چندساله، بوته‌ای، بعضاً درختچه‌ای و به ندرت دارای درختان پراکنده بوده و در فصل چرا مورد تعلیف دام بهره‌برداران عرفی (صاحبان پروانه چرا و طرح مرتعداری) قرار می‌گیرد. مراتج بیلاقی بیشتر در ارتفاعات و مناطق سردسیر قرار دارد. فصل رویش گیاهان در این مناطق فصل گرم سال است و عمدتاً در فصل بهار و تابستان مورد تعلیف دام قرار می‌گیرند. مراتج قشلاقی نیز در مناطق کم ارتفاع و گرمسیر قرار داشته و عمدتاً در فصل پاییز و زمستان برای چرای دام استفاده می‌شوند.

با مراتج ایران بیشتر آشنا شویم؟

بیش از ۵۲ درصد از سطح کشور را مراتج تشکیل می‌دهند که بیش از ۷۰۰۰ گونه گیاهی در قلمرو آن رشد می‌یابند. با توجه به شرایط اقلیمی خشک و فراخشک در فلات ایران و همچنین بهره‌برداری بی‌رویه از علوفه مراتج، تنها ۸/۵ درصد از مراتج کشور در زمره مراتج متراکم (تراکم تاج پوشش بیش از ۵۰ درصد) قرار دارد و متأسفانه دو سوم مراتج کشور را مراتج کم‌تراکم (با تاج پوشش گیاهی ۵ تا ۲۵ درصد) تشکیل می‌دهد.

سطح مراتج ایران

پراکنش مراتج	مساحت (هکتار)	درصد
مراتج متراکم	۷۱۷۵۰۷۱	۸/۵
مراتج نیمه متراکم	۲۱۴۲۲۹۵۰	۲۵/۳
مراتج کم تراکم	۵۶۱۴۸۹۵۱	۶۶/۲
جمع	۸۴۷۴۶۹۷۲	۱۰۰

مراتج با قابلیت‌ها و کارکردهای متنوع

مراتج علاوه بر ارزشی که در تولید و تأمین علوفه دارند دارای ارزش‌های دیگری هم هستند. ارزیابی‌های بین‌المللی نشان داده است که ارزش یک هکتار مرتج در سال معادل ۲۳۲ دلار است که ۲۵ درصد این مقدار مربوط به تأمین علوفه و ۷۵ درصد آن مربوط به ارزش‌های زیست‌محیطی نظیر حفظ خاک و جلوگیری از فرسایش، تنظیم گردش آب در طبیعت، حفظ ذخایر ژنتیک گیاهی و جانوری است. مراتج همچنین در تولید محصولات دارویی و صنعتی نیز اهمیت ویژه‌ای دارند. علاوه بر تولید علوفه، ارزش‌های اقتصادی گیاهان مرتجی بیشتر مربوط به فراورده‌های دارویی، غذایی و صنعتی می‌باشد. آنگوزه، باریجه، گاوزبان، کتیرا و موارد متعدد دیگر از گونه‌های مهم دارویی و صنعتی مرتجی می‌باشد.

مراتج چگونه تخریب می‌شوند؟

بر اساس آمار موجود حدود ۸۳ میلیون واحد دامی به مراتج وابسته هستند. این در صورتی است که این مراتج تنها می‌توانند خوراک ۳۷ میلیون واحد دامی را در مدت ۷ ماه یا ۲۴/۶ میلیون واحد دامی را در مدت یکسال تأمین نماید. (در ایران، یک رأس گوسفند با وزن ۵۰ کیلوگرم معادل یک واحد دامی محسوب می‌شود، بر این اساس یک رأس بز ۰/۸ واحد دامی، یک رأس گاو بومی ۵ واحد دامی، یک رأس گاو دو رگ ۷ واحد دامی، یک نفر شتر ۷ واحد دامی و سایر احشام ۵ واحد دامی محاسبه می‌شوند). مطابق این آمار در حال حاضر بیش از ۲/۲ برابر ظرفیت مجاز از مراتج کشور بهره‌برداری می‌شود و معیشت حدود ۹۱۶ هزار خانوار روستایی و عشایری به بهره‌برداری از مراتج وابسته است. بدین ترتیب افزایش تعداد بهره‌بردار و دام سبب شده که استفاده از مراتج به شکلی غیر اصولی افزایش یافته و نظارت و کنترل بهره‌برداری را سخت نماید.

بطور کلی سوء مدیریت اراضی مرتجی توسط بهره‌برداران باعث شده تا مراتج بواسطه افزایش تعداد دام مازاد بر ظرفیت، چرای زودرس و بیش از حد تخریب شوند. بوته‌کشی برای سوخت و تبدیل مراتج به اراضی کشاورزی دیم که معمولاً کم بازده هستند نیز منجر به تخریب پوشش گیاهی شده‌اند. از طرفی فقر مالی بعلاوه نظام بهره‌برداری مشاعی باعث شده دامداران توانایی و انگیزه سرمایه‌گذاری برای اصلاح و احیاء مراتج را نداشته باشند. این در صورتی است که وزن هر واحد دامی طی سالیان گذشته کمتر و کمتر شده است. بر اساس مطالعات صورت‌گرفته، فعالیت دامداری زمانی اقتصادی و مقرون به صرفه است که هر خانوار حدود ۵۶۰ هکتار مرتج با ۲۳۰ واحد دامی داشته باشد، در صورتی که در حال حاضر هر خانوار دامدار حدود ۹۲ هکتار مرتج با ۹۰ واحد دامی در اختیار دارد. یکی از پیامدهای مستقیم تخریب مراتج، کاهش تولید علوفه مرتجی است که باعث افزایش هزینه‌های دامداری و افزایش قیمت گوشت و مواد لبنی می‌شود. فرسایش خاک و افزایش احتمال سیل‌های بزرگ و مخرب، تغذیه نا کافی سفره‌های آب زیرزمینی، کاهش تولیدات گیاهان دارویی، شیوع آفات در اراضی کشاورزی منطقه، بیابانی‌شدن عرصه‌ها و افزایش گرد و غبار نیز از اثرات منفی تخریب مراتج به شمار می‌روند.

